

سریال های نوستالژیک تلویزیون همچنان پرمخاطب هستند

روزی روزگاری ماه رمضان

سال ۱۳۷۲ پشت سر گذاشته بود و می‌دانست که دقیقاً پشت دوربین چه کاری برای جذب نگاه مخاطب انجام دهد، علی نصیریان به‌خاطر بازی در این سریال برای بار دیگر به‌متن اصلی کارهای نمایشی و تصویری تلویزیون بازگشت و قدرت بازیگری‌اش را به‌خوبی نشان داد.

شیطان «دیگر» وجود ندارد

سیروس مقدم یکی از رکوردداران ساخت سریال در صداوسیمما به‌شمار می‌رود. نسل جدید اما او را به‌عنوان کارگردان «پایتخت» و دنباله‌هایش می‌شناسند؛ سواى این، مقدم‌در همکاری باعلیرضا افخمی به‌عنوان نویسنده، سریال ماورایی «اغما» را به‌عنوان اثر نمایشی شبکه یک سیما برای پخش در ایام ماه رمضان سال ۱۳۸۶ تولید کرد. «اغما» ورژن دیگری از «او یک فرشته بود» به حساب می‌آمد و از حیث جذب مخاطب هم چیزی از اولین اثر ماورایی افخمی کم نداشت. «نفسه روشن» بازیگر نقش پری بعدها عنوان کرد تیم بازیگری این کار برای حضور در جلوی دوربین شب‌نحوایى زیادی را پشت سر گذاشت و در یک نمونه ۵۲ ساعت بدون پلک زدن به کار پیوسته ادامه داد. «اغما» هم مانند اکثر سریال‌های مناسبتی در دهه ۸۰ خیابان خلوت‌گن بود.

کمدی تلخ به سبک رضا عطاران

«بزنگاه» آخرین و شاید بهترین و پخته‌ترین کار تلویزیونی رضا عطاران در رسانه ملی بود. این مجموعه درحالی‌ا تلویزیون پخش ششد که رسانه ملی داشت به دوران افول سریال‌سازی‌اش نزدیک می‌شد. «بزنگاه» در عین اینکه یک کمدی با رگه‌های آبرورد و سیاه به حساب می‌آمد، به‌زعم منتقدان و اهل فن کامل‌ترین و یک‌دست‌ترین اثر نمایشی عطاران هم بود. پخش این سریال در ماه رمضان سال ۱۳۸۷ محبوبیت عطاران و تیم بازیگرانش را با افزایش چشمگیری مواجه کرد و این گمان را در ذهن افراد تقویت کرد که این کارگردان نسبتاً باسابقه دیگر هیچ‌گاه از تلویزیون کوچ نخواهد کرد. اما «بزنگاه» نقطه پایانی بر همکاری‌های مشترک میان عطاران و مدیران سیما بود و این فیلمساز و کمدین مشهور هم هیچ‌وقت به‌طور جدی در مورد دلایل شخصی‌اش برای عدم حضور در رسانه ملی و ساخت مجدد آثار نمایشی صحبت نکرده است.

از عید تا رمضان با «پایتخت»

تلویزیون لزوماً جایگاه مناسبی برای جولان‌دادن سوپرستارها و چهره‌هایست؛ بلکه این «ایده‌بکر» و «وسپس «داستان» سروش گل‌دار و درست‌حسابی است که می‌تواند مخاطب را با خود همراه کند و از بازیگران خوب ولی کم‌تر شناخته‌شده «ستاره» بسازد. سیروس مقدم به‌عنوان یکی از پرکارترین کارگردانان تلویزیون و همچنین محسن تابنده در مقام سرپرست نویسندگان و بازیگر اصلی سریال «پایتخت» این مسئله را به‌خوبی درک می‌کردند و توانستند نبض مردم و مخاطبان هدفشان را در دست بگیرند. در ابتدا سریال پایتخت برای پخش در عید نوروز مناسب تشخیص داده شد ولی وقتی فصل‌های جدیدش روی آنتن رفت سازندگانش تصمیم گرفتند «پایتخت ۴» را با گسترش پیرنگ برای پخش در ایام رمضان در سال ۱۳۹۴ آماده کنند. پایتخت ۴ در مقایسه با دیگر فصل‌های این مجموعه اقبال کم‌تری را نسبت به خود برانگیخت ولی همچنان در میان سریال‌های مناسبتی دهه نود پر مخاطب بود.

به‌مد رنگ‌ها و همچنین باند صوتی و موسیقی متن آریا عظیمی نژاد برگ‌زنده «او یک فرشته بود» به حساب می‌آمد. افخمی پس از ساخت این سریال مجموعه‌های «پنجمین خورشید»، «پنج کیلومتر تا بهشت» و «احضار» را هم در حال و هوای ماورایی تولید کرد که چندان مثل «او یک فرشته بود» در میان مردم دیده نشدند.

میگن تهران شهر قشنگیه

موفقیت «خانه‌به‌دوش» به‌حدی فراتر از انتظار بود که باعث شد مسئولان تلویزیون، بالاخص مدیران شبکه سوم سیما دوباره به رضا عطاران و تیمش اعتماد کنند و وظیفه ساخت سریال مادر رمضان در سال ۱۳۸۴ را به دوش او بگذارند. «متمم گریخت» به‌نوعی وارپایسون دیگری از همان تن به شکل دهنده «خانه به دوش» بود و پخش آن از تلویزیون حتی پیش از مسریال قبلی عطاران سر و صدا به پا کرد و پیگیری ماجرای بدشانسی‌ها و بداقبالی‌های «هاشم آقا» به خواب و خیال مخاطبانش هم راه یافت. بعدها، مریم امیرجلالی به‌عنوان یکی از بازیگران اصلی هر دو سریال مهمر رضانی عطاران در گفت‌وگو با آرش ظلی پور مدعی شد که نویسنده و طراح اصلی قصه «خانه به دوش» و «متمم گریخت» کسی جز «اصغر فرهادی» نبوده است؛ ادعایی که با واکنش و تکذیب مه‌ران مهمام به‌عنوان یکی از تهیه‌کنندگان متمم گریخت و خانه به دوش مواجه شد.

«گنج سیه‌رامادره» در زیر زمین خانه آقا صابر

علیرضا افخمی دیگر از زیر سایه برادر بزرگترش درآمده بود. او با اعتماد به نفسی که از طریق پخش سسریال «لو یک فرشته بود» نصیض شده بود تلدارک ساخت سریال «زیر زمین» را دید. این مجموعه تلویزیونی در ماه رمضان سال ۱۳۸۵ از شبکه سه روی آنتن رفت و به‌واسطه ایده مناسب و مخاطب‌پسندش مورد تحویل قرار گرفت. سه دوست به نام‌های «فرج»، «کلانی» و «اسدی» پس از کلاه گذاشتن بر سر شخصی به نام «کورانی» –که او هم در کلاهبرداری و شارلاتانی «آرسن لوپن» صاحب سبک بود– متواری می‌شوند و اسدی را مسئول نقد کردن پول‌های بادآورده از بانک می‌کنند. او در میانه راه به کلانی و فرج کلک می‌زند و مجبور می‌شود پول‌ها را در زیر زمین یک خانه قدیمی پنهان کند. حال باید دونفر دیگر برای رسیدن به پول‌ها تلاش کنند، اما نمی‌دانند که اتفاقات عجیبی قرار است برایشان رقم بخورد. «زیر زمین» با وجود اینکه مناسب پخش از تلویزیون برای ایام ماه مبارک رمضان بود، ولی در میان کارهای علیرضا افخمی بسیار متفاوت‌تر جلوه می‌کرد، چون تم محوری این مجموعه متفاوت از آثار ماورایی این کارگردان بود.

ابراهیم در آتش

حسن فتحی در دهه ۸۰ سریال‌ساز قهاری برای تلویزیون بود و بسیاری او را در این مسیر ادامه‌دهنده راه علی حاتمی قلمداد می‌کردند؛ آن هم به دلیل این که فتحی در لحن کارهایش سعی می‌کرد با تبعیت از شیوه دیالوگ‌نویسی حاتمی و روایت قصه‌هایش به سبک این کارگردان، تلویزیون را به روزهای گذشته‌اش بازگرداند و نگذارد تا فرهنگ سنتی ما به محاق رود. «میوه ممنوعه» با توجه به همین پیش‌فرض برای پخش در ایام ماه رمضان سالل ۱۳۸۵ از طریق شبکه دوم تلویزیون آماده شد. حسن فتحی پیش از تولید میوه ممنوعه چندان با ساخت سریال‌های مناسبتی آشنا نبود، زیرا تجربه کارگردانی مجموعه «هسایه‌ها» را در

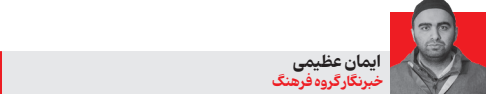
پس‌زمینه مجموعه «پس از باران» توانست نگاه‌ها را به سمت خود معطوف کند، قاسم جعفری با قرار گرفتن در پشت دوربین سریال جوان‌پسندانه «خط قرمز» و روایت ماجرای ملتبه که تا آن روزها سابقه نداشت اسمش را برای همیشه در تالار بزرگان تلویزیون ثبت کرد. جعفری که بهترین روزهای دوران کاری خود را پشت سر می‌گذاشت براساس اتفاق ناخوشایندی که برای پسرش در جریان یک تصادف رقم خورده بود طرح «کمکم کن» را به نویسندگانش سپرد تا سریال برای پخش از شبکه دوم سیما در ایام ماه رمضان سال ۱۳۸۳ آماده شود. «کمکم کن» پیش از «او یک فرشته بود» و «اغما» اولین مجموعه ماورایی رسانه ملی بود که توانست با یک ایده جذاب مهمان خانه‌های مردم روزگار شود. حمید گودرزی جوان‌اول و ستاره آن زمان مجموعه‌های تلویزیونی در نقش شخصی که در اثر رفتن به گُما پا به دنیای ناشناخته‌ای میان این جهان و عالم بالا می‌گذاشت، ظاهر شد. او در آنجا به جوانان هم‌سن و سالش برخورد کرد و با آن‌ها عهد بست که هرکس از این شرایط سلامت‌بیرون آمد در پی صاف کردن گناه‌ها و اشتباهات بقیه بیفتند و حساب آن‌ها را با دنیا صاف کند. «کمکم کن» بعدها به دلیل حضور یکی از بازیگرانش در فیلمی غیراخلاقی دیگر از تلویزیون باز پخش نشد، ولی قاسم جعفری و تیمش آگاه‌کننده‌راهی لقب گرفته بودند که تلویزیون می‌توانست به‌واسطه آن تا سال‌ها به خود ببالد و از قِبل آثار مرسوم به «ماورایی» تعداد مخاطبان پیگیرش را بیشتر کند.

آقای شانس

رضا عطاران هنگامی که در اولین روز فیلمبرداری پروژه «خانه به دوش» پشت دوربین قس‌رار گرفت هیچ فکرش را نمی‌کرد که دست‌رنجش تا این حد مورد استقبال عموم مردم قرار بگیرد. حتی مخاطبان حرفه‌ای تلویزیون و طرفداران سریال‌های پیشین عطاران، نظیر «سبب خنده»، «مجید بلیدم» و «کوچه اقایقا» هم نمی‌توانستند تصور کنند دنبال کردن ماجرای «آقا ماشاءالله» و باجناقش، «اصلان» طوری بین ایرانیان همه‌گیر شود که کارنامه رضا عطاران تا چندسال بعد هم با سریال‌های مناسبتی گره بخورد! «خانه به دوش» به علت همسویی با روح زمانه و ایضاً شوخی‌ها و ساخت موقعیت‌های جذاب، تبدیل به یکی از پرفرندارترین سریال‌های تاریخ تلویزیون در قبل و بعد از انقلاب تبدیل شد. موفقیت «خانه به دوش» در زمان پخش خود، یعنی ماه رمضان سالل ۱۳۸۳ به حدی بود که سبب شد امثال مجید صالحی و سعید آقاخانی رو به ساخت آثاری با حال و هوای کارهای عطاران بیاورند.

وکیل مدافع شیطان

بسیاری با شنیدن اسم خانوادگی افخمی» که یاد کارگردان مهم سینما و تلویزیون ایران، یعنی «بهروز افخمی» می‌افتند، اما در سال ۱۳۸۴ این برادر کوچک‌تر این کارگردان، علیرضا افخمی بود که با تولید و روی آنتن بردن سریال «او یک فرشته بود» حسایی در میان مردم گل کرد و شناخته شد. «او یک فرشته بود» همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد اولین سریال ماورایی صداوسیمما نبود، اما به‌دلیل برخورداری از سوره جذاب‌تر و همچنین یک پلات مرکزی مستحکم و استخوان‌دار بسیار بیشتر از کار قاسم جعفری دیده شد و به شمایل بر جسته دوران خودش مبدل گردید. بازی بازیگران این مجموعه، به‌خصوص حسن جوهرچی و بهاره افشاری –که چهره جدیدی در آن روزها محسوب می‌شد– به‌همراه فضاسازی علیرضا افخمی

ایمان عظیمی
خبرنگار گروه فرهنگ

تولید مجموعه‌های تلویزیون برای ماه مبارک رمضان از سالل ۱۳۶۹ و با سریال «مهمان» اثر «خسر و ملکان» آغاز شد. در دهه هفتاد هم صداوسیمما برای این ماه چند سریال تلدارک دید که همسوا حال و هوای رمضان بود، اما «روند» سریال‌سازی برای مناسبت‌های نظیر «ایام عاشورا»، «عید نوروز» و «ماه رمضان» از ابتدای دهه ۸۰ آغاز شد و تا نیمه دهه ۹۰ نسبتاً با قدرت به‌راهش از حیث کیفی ادامه داد. اعتبار رسانه ملی در تمام این سال‌ها وابسته به تولید و پخش همین سریال‌ها بود و توانست بهترین زمان با هم بودن خانواده‌ها در ساعات پس از افطار را به خودش اختصاص بدهد. نقل است که در گذشته مهم‌ترین و بیشترین انتقاد مردم نسبت به صداوسیمما تداخل زمان پخش سریال‌های محبوب و خیابان خلوت‌گن این رسانه در مناسبت‌های مختلف بود؛ به‌طوری‌که مردم کار و زندگی‌شان را تعطیل می‌کردند تا پای جعبه جادو بنشینند و به تماشای «وضعیت» خود در قالب سسریال‌ها و کاراکترهای به شدت انجیالی و خودمانی بپردازند. از آن دوران زیاد فاصله نگرفته‌ایم، اما کیفیت آثار تلویزیونی، به‌خصوص محتواهای مناسبتی در دهه هشتاد به‌قدری دست‌نیافتنی هستند که آیندگان همیشه از آن‌ها به‌عنوان متر و معیار برنامه‌سازی یاد خواهند کرد. در این گزارش به بهانه آغاز ماه مهمانی خدا نگاهی به مهم‌ترین برنده‌های تولیدی تلویزیون در ماه رمضان خواهیم انداخت.

چراغ اؤل را رامبد جوان روشن کرد

رامبد جوان را بسیاری از بهبه‌های دهه هشتادی با «خندوانه» و مجموعه نودشبی «مسافران» می‌شناسند، اما جوان در روزگاری که هنوز پا به میانسالی نگذاشته بود با کارگردانی سریال مناسبتی «گم‌گشته» وارد گود شد و اولین نقطه‌عطف تلویزیون در ماه رمضان را رقم زد. جوان پیش از این با بازی در سریال‌هایی نظیر «گت جادویی»، «خانه سبز»، «سرزمین سبز»، «ولایت عشق» و حتی کارگردانی مجموعه طنز آیمتی «جمعه بازار» در میان مخاطبان شناخته شده بود، ولی «گم‌گشته» برای او و کارش حکم برگ برنده را داشت.

قصه در مورد یک خلاف‌کار و دزد سابقه‌دار بود که به سبب شباهت به یک فرد خوش‌سنا و ثروتمند، خودش را جای او می‌زد. یکی از دلایل شهرت و مقبولیت «گم‌گشته» در بین مردم بازی خوب «آتیلا پسیانی» در نقش اول و همین‌طور حال و هوای معنوی این سریال در لایه‌های مبانی‌اش بود. از این‌ها گذشته، صدای گیرا و یونیک «مجید اخشابی» در مقام خروانده تیتراژ هم باعث نفوذ هرچه بیشتر این اثر در حافظه مردم شده بود. یکی از دلایل موفقیت سریال «گم‌گشته» «امی‌توان به طرح داستانی جذاب، ولی نه‌چندان بکرش که برگرفته از فیلم مشهور هندی «رام و شام» بود ربط داد. گم‌گشته که در ماه رمضان سال ۱۳۸۰ از شبکه سه سیما پخش شد توانست یکی از اولین مجموعه‌های تلویزیونی «خیابان خلوت‌گن» سیمای جمهوری اسلامی لقب بگیرد.

«کمکم کن» و سرآغاز سریال‌های ماورایی

قاسم جعفری به‌همراه سعید سلطانی یکی از برنده‌های سریال‌سازی تلویزیون در نیمه نخست دهه ۸۰ بودند. اگر سلطانی با روایت تاریخ معاصر ایران در

چارسو

پرویز پرستویی: کارگردان باید آنچه را که برایش مجوز گرفته بسازد

پرویز پرستویی، بازیگر سینما، در گفت‌وگویی با شرق با اشاره به توقیف برخی آثار سینمایی و نمایش خانگی مانند «تاسیان» و «قاتل و وحشی»، بر لزوم پابندی نهادهای مجوزدهنده به تصمیمات خود تأکید کرد. او گفت: «سازتا را هر نهادی که مجوز می‌دهد، باید پای حرف خود بایستد. اگر به یک اثر فرهنگی مجوز ساخت داده‌ایم باید قدرت دفاع از آن را داشته باشیم. در سینما پس از صدور پروانه ساخت، تا زمان پخش فرایندی طی می‌شود، اما در این مدت ممکن است اتفاقات جامعه باعث شوند اثر زیرسؤال برود. باین‌حال نباید مسائل بیرونی را در زمان پخش دخیل کنیم.»
پرستویی افزود: «اگر کارگردان براساس آنچه مجوز گرفته –چه در نمایش خانگی و چه در سینما– مسیری‌ش را عوض کند، طبیعتاً باید اشتباهش را اصلاح کند. اما اگر طبق همان چیزی که تأییدشده پیش برود و شما مانع پخش شوید، این اقدام ناشایست و دلسردکننده است و ضررهای زیادی به همراه دارد.» او با اشاره به تاسیان پرسید: «به چه چیزهایی مجوز داده‌اند و براساس چه متن و مصرباتی اکنون از پخش آن جلوگیری می‌کنند؟ اگر کارگردان برخلاف مجوز عمل کرده باید اصلاح شود، اما اگر اثر مطابق مجوز ساخته شده و سلیقه‌ها تغییر کرده، این تصمیم‌گیری اشتباه است.»
پرستویی همچنین به فیلم «قاتل و وحشی» اشاره کرد و گفت: «این فیلم چندسال است ساخته شده، چرا به آن پروانه نمایش نمی‌دهید؟ ابتدا آن را توقیف کردید، سپس گفتید می‌خواهید در جشنواره اکرانش کنید، اما این انضاق نیفتاد. چنین تصمیم‌هایی نه‌تنها ضرر مادی، بلکه انرژی و زحمت گروه سازنده را نیز بر باد می‌دهد و نارضایتی ایجاد می‌کند. این تیم با چه روحیه‌ای باید دوباره کار کند؟»

حواشی ناتمام سریال «معاویه»

سریال تاریخی «معاویه» یکی از پروژه‌های بزرگ تلویزیونی منطقه، از زمان رونمایی با حواشی و انتقادات فراوانی روبه‌رو شده است. شنیده‌ها حاکی است طارق العریان، کارگردان سرشناس عرب درخواست کرده‌نامش از تیتراژ و لیست عوامل سازنده این سریال حذف شود. اگرچه دلیل این درخواست به‌طور رسمی اعلام نشده، برخی گمانه‌زنی‌ها حاکی از اختلافات محتوایی و حساسیت‌های تاریخی است. این سریال که به زندگی معاویه بن ابی سفیان می‌پردازد، در برخی کشورها از جمله ایران با ممنوعیت مواجه شده است. مقامات ایرانی پخش آن را به دلیل «تحریف تاریخ اسلام» و «تطهیر خاندان بنی‌امیه» غیرمجاز اعلام کرده‌اند. سازمان تنظیم مقررات رسانه‌های صوت و تصویر فراگیر (ساترا) نیز دوبله و هرگونه انتشار این سریال را در تمام پلتفرم‌های صوتی و تصویری، اعم از رسمی و کاربرمحور، ممنوع اعلام کرده است. ساترا در بیانیه‌ای تأکید کرد این سریال به‌دلیل ارائه روایتی جدید از زندگی معاویه و تلاش برای تطهیر خاندان بنی‌امیه، قابلیت پخش در ایران را ندارد. علاوه بر ایران، کشورهایی مانند عراق و مصر نیز به‌دلیل نگرانی از تأثیرات منفی این سسریال بر انسجام اجتماعی، پخش آن را ممنوع کرده‌اند. این سریال با موضوع حساس خود، واکنش‌های متناقضی را در میان جوامع شیعی و برخی کشورهای اسلامی برانگیخته و همچنان موضوع بحث‌های رسانه‌ای و عمومی است. برخی رسانه‌های کاربرمحور نیز نسخه‌های زبان اصلی قسمت‌های اول و دوم این سریال را منتشر کرده بودند که با همکاری دادستانی کل کشور، این قسمت‌ها از تمامی پلتفرم‌ها حذف شدند. به نظر می‌رسد حواشی این سریال تاریخی همچنان ادامه خواهد داشت و بحث‌ها درباره محتوای آن در فضای رسانه‌ای و عمومی داغ باقی بماند.

